

Hoe kan antropologie Waterschap Vallei en Veluwe verrijken?

Een verkenning van een antropoloog
die 490 uur onderdompelde bij
team Leefomgeving

Opgetekend door

Phebe Kloos, januari 2023

Opdrachtgever

Christian Boxman,
teamleider Leefomgeving
Waterschap Vallei en Veluwe

Voorwoord

In one form or another, water participates in the making and unmaking of people's lives, practices and stories.¹

Wij zijn als mens ook een waterbron. Water kronkelt door een beek, kwelt op uit de ondergrond. En water stroomt door ons heen, baant zich via onze huid een weg naar buiten. Voelbaar wanneer we rennen om de trein te halen. Of, in mijn geval, tijdens een presentatie en het schrijven van een notitie. Beide heb ik in 2022 bij waterschap Vallei en Veluwe mogen doen. Als antropoloog mens-waterrelaties mocht ik verkennen hoe mijn expertise aanvullend is op de waterbeheeropgaven.

Water is van nature sociaal. Water doorkruist met en via ons alle sociale domeinen, of het nu gaat om macht, religie, economie, politiek of vrije tijd. Dit wordt concreter als je denkt aan dagelijkse activiteiten zoals voedsel verbouwen, wassen en zwemmen. Moeder en dochter Hastrup verwoorden het mooi: water is de vormgever van ons leven. We staan er alleen niet zo vaak bij stil.

In deze notitie mag ik dat wel doen: stilstaan en reflecteren op de wisselwerking tussen water en mens. Ik start met de aanleiding en licht toe hoe ik te werk ging. Ik deel vervolgens mijn observaties en illustreer deze aan de hand van een aantal *fieldnotes*, terplekke gemaakte notities. Tot slot deel ik kansen. Kansen hoe antropologie het waterschap kan verrijken. Ik tracht beknopt te zijn. Ik hoef bij “vlaggen hangen ondersteboven” ook geen context te geven over stikstof, PAS, Bleker of Mansholt in de wetenschap wie mijn lezer is. Wat mij brengt op de gekozen aanspreekterm. Ik kies ervoor om jou, als medewerker van waterschap Vallei en Veluwe, aan te spreken als waterschapper.

Ik heb de tocht als een warm bad én een duik in het diepe ervaren. Ik ben alle waterschappers ontzettend dankbaar voor de uitnodiging, het enthousiasme en vertrouwen. Van distelschouw tot beekprik, wat heb ik veel mogen vragen en leren in een jaar tijd. In een of andere vorm namen jullie als bron van kennis deel aan het maken van deze notitie.

¹ Kirsten Hastrup en Frida Hastrup. 2016. Introduction: Waterworlds at Large. In *Waterworlds: Anthropology in Fluid Environments*. K. Hastrup and F. Hastrup. New York, Berghahn Books, pp. 1-22.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Aanleiding en centrale vraag	4
<i>Wat is antropologie?</i>	<i>4</i>
2. Aanpak en proces	7
2.1 <i>Participerende observatie</i>	<i>7</i>
2.2 <i>Interview</i>	<i>7</i>
2.3 <i>Archief/ documenten onderzoek</i>	<i>8</i>
2.4 <i>Participatoral appraisal</i>	<i>8</i>
2.5 <i>Analyse</i>	<i>9</i>
2.6 <i>Persoonlijke reflectie op proces</i>	<i>9</i>
3. Wat trof ik aan?	10
3.1 <i>Een wiebelende organisatie</i>	<i>10</i>
3.2 <i>Met wiebelende mensen</i>	<i>10</i>
3.3 <i>Die een eigen taal spreken</i>	<i>11</i>
3.4 <i>En bescheiden en leergierig zijn</i>	<i>11</i>
4. Wat kan antropologie toevoegen?	14
4.1 <i>Van hydrologisch naar hydrosocial</i>	<i>14</i>
4.2 <i>Plekgeven in de organisatie</i>	<i>17</i>
4.3 <i>Uitdagende vragen</i>	<i>18</i>
5. Conclusie	21

1. Aanleiding en centrale vraag

In 2021 studeerde ik af van de master Anthropology and Developmentstudies aan de Radboud Universiteit te Nijmegen. In de studie zette ik sociaalecologische relaties centraal, met een focus op mens-waterrelaties. Voor de thesis onderzocht ik de wisselwerking tussen water en melkveehouderijen die opereren aan de oostflank van de Veluwe. De aanleiding was de extreme droogte van 2018, 2019 en 2020 die bij beleidsmakers de watertransitie hoog op de agenda zette. Deze transitie wordt makkelijk gevat door de paradigmashift van “peil volgt functie” naar “functie volgt peil”. Had ik nu onderzoek gedaan, dan verwoordt “water en bodem sturend” de transitie.

Afgestudeerd wilde ik me als sociale wetenschapper inzetten voor de watertransitie. Onder het mom ‘elke ecologische uitdaging is een sociale uitdaging’ solliciteerde ik volop. En viel tussen wal en schip. Enerzijds ontbrak het me aan ervaring in de watersector. Anderzijds had ik voor een traineeship te veel (werk)ervaring. Partijen zoals de provincie, Rijkswaterstaat, Arcadis, Royal HaskoningDHV en het waterschap verklaarden niet te weten wat ze met een sociale wetenschapper aan moesten. Zo schreef een recruiter Water and Maritime Netherlands dat mijn specialisme ‘niet paste’. Er werd gezocht naar technenuten, hydrologen en ingenieurs.

Om zo'n negatieve cirkel te doorbreken, heb je een andere aanpak en één juiste persoon nodig. Tijdens een boswandeling met waterschapper Maarten Veldhuis deelde ik bevindingen uit mijn thesis en vroeg hem mee te denken over een plek in de watersector waar ik zou passen. Hij koppelde me aan zijn teamleider, Christian Boxman. Christian had niet het antwoord, maar was ook nieuwsgierig waar ik zou passen en bood me een kans: tot het eind 2022 mocht ik in zijn team meedoen, werkervaring opdoen in de sector en daarbij proberen het antwoord op te vissen.

De centrale vraag die ik voor ogen hield tijdens de verkenning is: hoe kan antropologie waterschap Vallei en Veluwe verrijken en hoe kan een partnerschap er dan uitzien? Om dit te onderzoeken liep ik 490 uur mee met team Leefomgeving. Daarbij kreeg ik veel ruimte. En waar je ruimte krijgt, heb je richting nodig. Ik heb me in het bijzonder gericht op de kwartiermakers die gebiedsgericht werken. Het is belangrijk om deze afbakening te benoemen, want antropologie is zeer geschakeerd en je voedingsbron is bepalend voor de uitkomst. Laat ik vanwege die veelzijdigheid, voordat we het waterschap induiken, eerst even duiding geven bij antropologie. Want dat is niet bepaald een synoniem voor “volkenkunde”.

Wat is antropologie?

De breedste definitie is dat antropologie een sociale wetenschap is die zich bezighoudt met de studie van groepen mensen en hun gedrag: hun interacties met elkaar en met de materiele omgeving². Platgeslagen: gedrag van binnenuit begrijpen. Een antropoloog (van het Griekse *anthrōpos*, mens) kijkt naar leefwerelden, cultuur, gedragingen, gewoonten, *practices*, waarden en motivaties. Het gaat om waarom vragen (wat drijft mensen?), wat (wat zijn de acties die men onderneemt?), hoe (hoe organiseren ze zich?) en de gevolgen (welke resultaten leveren deze acties op?). Een antropoloog denkt niet in getallen, maar in beleving.

Laat me dit illustreren met een voorbeeld (geleend van antropoloog Geertz): een knipoog kan je zien als een samentrekking van de spier. Maar het kan ook een samenzwering zijn, een flirt, het bagatelliseren van een opmerking, liefde of kameraadschap. Van buiten weet je de betekenis niet. Geertz zegt, dat is wat antropologen doen: meerdere lagen onderzoeken. Zo plaats je de practice van

² Veronica Strang. 2009. Introduction. In *What anthropologists do*. New York, Berg, pp. 1-5.

een knipoog binnen een (historische) context en verbind je deze aan achterliggende symbolen en sociale relaties. Je onderzoekt dus niet alleen het gedrag (de knipoog), maar ook de context van waaruit dit gedrag tot stand komt en hoe men zich tot elkaar verhoudt. Zo geeft antropologie duiding (*meaning*) bij de wereld waarin we leven. Specifiek ligt er aandacht op verschillen en overeenkomsten tussen normen en waarden. Daarbij kan je onderscheid maken tussen verschillende steden en dorpen binnen de Achterhoek, of tussen de sleepnetvisserij en langelijnvissen. Is dat relevant?

Pink³ zegt: Zonder te begrijpen hoe mensen werkelijk in de wereld leven, wat hun hoop, bezorgdheid en aspiraties zijn en de improviserende manieren van handelen waarmee zij hun weg door de wereld weven, hebben we weinig kans om een toekomstige wereld te ontwerpen. Dus ja! Die duiding is voor het waterschap geweldig relevant. Een overheidsorgaan dat in transitie is, onderzoekend om een toekomstige wereld te ontwerpen waarin water en bodem sturend zijn, kan dit niet sec in de watergang doen. Die moet ook de thermometer in de maatschappij stoppen en vanuit begrip van mens-waterrelaties toewerken naar een passende en gedragen inrichting.

³ Sarah Pink. 2021. Anthropology in an uncertain world. In *Why the world needs anthropologists*. New York, Routledge, pp. 56-70.

We zijn allemaal variaties op een patroon.

2. Aanpak en proces

Van 28 april tot en met 31 december 2022 dompelde ik voor 490 uur onder bij waterschap Vallei en Veluwe (hierna: WVV). De vorm was open. Open en vrij om te verkennen hoe antropologie het waterschap kan verrijken. Een notitie met enkel het woordje “niet” was nadrukkelijk meegegeven als ook okay. Voor deze verkenning koppelde Christian mij aan kwartiermak(k)er Rob van de Braak. In een externe afspraak kon ik me voorstellen als zijn collega, inclusief een Vallei en Veluwe-mailadres. Tegelijkertijd was ik niet echt zijn collega. Ik was zowel een *insider* als *outsider*. Als insider had ik dezelfde toegang tot (digitale) informatie (en theesmaken) als Rob en leerde ik de taal van waterschappers, zoals sprengenbeek. Als outsider had ik het voordeel van het niet-weten waardoor ik vragen kon stellen als: waarom eindigt dit watertje in een ronde kom?

De uren mocht ik invullen zoals het een antropoloog betaamt: WVV leren kennen door van binnenuit mee te doen. Weten door te ondergaan. Niet door mensen te bestuderen, maar door te leren van mensen. Mijzelf en mijn lichaam als enige meetinstrument. In mijn gereedschapskist zat: participerende observatie, semigestructureerd interview, archief/ documenten onderzoek (bronanlyse) en *participatoral appraisal*. Ik neem ze graag met je door om zo inzage te bieden in deze typisch antropologische methoden én in de totstandkoming van deze notitie.

2.1 Participerende observatie

Bernard⁴ omschrijft participerende observatie treffend als *stalking culture in the wild*. Ofwel: strategisch rondhangen. Participerende observatie is de fundering van antropologie. Door op kantoor, bij gesprekken in het gebied of een Living Lab-bijeenkomst te zijn, leerde ik de belangrijke thema's, wensen en weerstand.

Ik woonde diverse vergaderingen bij, onder meer van de OR, Algemeen Bestuur, kwartiermakers en het medewerkers(on)tevredenheid onderzoek. Plekken van belang bezocht ik met Rob, die me meenam naar zijn focusgebied De Grift. Een gebiedscoördinator toerde me een dag door een stroomgebied en steunpunt Twello, en een beleidsadviseur waterketen leidde me rond door waterzuivering Apeldoorn. Met een beleidsadviseur planvorming bezocht ik het Living Lab en met een beleidsmedewerker communicatie woonde ik een opname van RTV Hattem bij, over project Verbeteren IJsseldijk Apeldoorns Kanaal. Ik deed daarbij actief mee door vragen te stellen, taken uit handen te nemen of opdrachten uit te voeren. Zo schreef ik een onderzoeksaanvraag voor de provincie en organiseerde mede een afdelingsfeest.

Om het waterschap en de transitie in context te plaatsen, bezocht ik externe plekken: de NOVI-conferentie, gebiedsproces Renkums Beekdal, een prelude van de IJsselbiënnale, KIWK Themawebinar Bodem en de KRW, Watercafé Embassy of Water Eindhoven, Conferentie LIFE IP Deltanatuur en collega waterschappen Rijn en IJssel en Rivierenland.

2.2 Interview

“Interview”, ja dat is wel groot aangezet. Ik bedoel eigenlijk gestructureerd vraaggesprek plus koffieapparaatpraat. Bij aanvang stelden Christian en Rob een lijst van tien mensen op waarmee ik sowieso moest spreken. Met hen maakte ik kennis, zowel digitaal als fysiek. Voor die gesprekken had ik een topiclist met vagen zoals: wat doe je? En als er dan nog tijd over was: waarom werk je bij WVV? Grootste uitdaging? Met wie werk je intern en extern samen? Wanneer doe je je werk goed? Wat gaat goed en wat kan beter? Daaruit rolden nieuwe thema's, zoals de Omgevingswet,

⁴ H. Bernard Russell. 2002. Participant Observation. In: *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. 3rd ed. Walnut Creek: AltaMira Press, pp. 322-364.

participatiebeleid, KRW en gebiedsgerichte planvorming. En daarmee meer mensen. Ik moest namelijk absoluut ook met die-en-die spreken.

Ik sprak en bevroeg zowel waterveteranen⁵ als -nieuwkomers, waaronder: teamleiders, bestuursleden, heemraad en (loco)dijkgraaf, trainees en stagiaires, communicatie-behendige mensen, programmasecretaris, beleidsmakers, coördinatoren van een gebied of van processen (vaak tegelijkertijd), omgevingsmanagers, ecologen, strategen, hydrologen en mijn kwartiermakers. Ik geef hen nu een titel, maar bij aanvang viel me een mismatch op tussen de functietitels in Outlook, de handtekening en hoe mensen zichzelf voorstellen. Zo had iemand in Sharepoint de titel Beleidsadviseur Planvorming, in de eigen e-mailhandtekening Adviseur Beleid en stelde hen zichzelf voor als Accountmanager. En misschien is dat ook wel treffend: we dragen allen meerdere identiteiten.

De gesprekken legden persoonlijke interpretaties van doelen en werkzaamheden, onzekerheden en drijfveren bloot. Opvallend was de beschikbaarheid en open houding. Kwetsbaarheden werden even vrijmoedig aangestipt als feitenkennis. Ik ervoer worsteling, creativiteit, passie en ik voelde me welkom.

2.3 Archief/ documenten onderzoek

Ik spitte de volgende (beleids)documenten door: Plan van Aanpak NPLG 1.0, NOVI, BOVI 2050, BOP 2027, Collectieve Opdracht Gebiedsgericht Doen, De gedroomde opdracht 'gebiedsgericht doen' voor het gebied De Grift en Blauwe Aanpak Participatie⁶.

Wat ik daarvan leerde? Nou, bovenal tal van afkortingen. Verder gaven de documenten inzage in de visie, opgave, het speelveld en gewenste aanpak. Dankzij de kaarten leerde ik het gebied zien zoals het waterschap deze ziet: via stroomgebieden en doelsoorten. Ik maakte kennis met de belangrijke thema's (energietransitie, circulaire economie, klimaatverandering en waardevolle leefomgeving), aspiraties (water als ordenend principe, maximaal vasthouden en schoonhouden van water) en wat voor een werkgever en organisatie het waterschap beoogd te zijn (partnerschap als watermerk: we willen met publieke en private partners, op gelijkwaardige wijze, grensontkennend werken).

2.4 Participatorial appraisal

Participatorial appraisal (net zo'n tongbreker als Blauw Deltalentenfonds) is een participerende methode van onderzoek. Ik participeerde bij waterschappers en zij participeerden in de verkenning. Dit deed ik door een driedelige cursus te organiseren. In een prachtige wisselwerking deelde ik mijn kennis en ervaring over antropologie en deelden waterschappers hun kennis en ervaring over WVV. Hierbij reflecteerden we continue op sociale vraagstukken binnen het waterschap. Denk bijvoorbeeld aan participatietrajecten met bewoners, het uitdaagrecht, samenwerking met medeoverheden, medezeggenschap, maar ook hoe water onszelf affectueert. De bijeenkomsten werden afgesloten door te beschouwen op de centrale vraag: hoe kan antropologie het waterschap verrijken? Dankzij de (anonieme) inbreng van waterschappers kon ik eigen ideeën toetsen en ze in gezamenlijkheid verrijken.

⁵ Een waterschapper zei: 'Ik werk hier *pas* vijf jaar.' Dus wanneer een waterschapper een nieuwkomer of veteraan is, is twijfelachtig.

⁶ NPLG en BOVI 2050 komen vaker terug, dus die duid ik beknopt. NPLG staat voor Nationaal Programma Landelijk Gebied. In het NPLG geeft het Rijk aan welke opgaven en maatregelen gelden op het gebied van natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat, vanuit een gebiedsgerichte aanpak. BOVI 2050 staat voor Blauwe Omgevingsvisie 2050. Deze langetermijnvisie sluit aan bij de Omgevingswet en is de basis voor het nieuwe waterbeheerprogramma.

Tot slot ontving ik ondersteuning van zes mede-antropologen, die binnen andere organisaties werkzaam zijn, om mee te denken. Zo sprak ik twee mensen die werkzaam zijn bij de WUR, een programmamaker voor Wijkmakers Groningen, een docent antropologie van de Vrije Universiteit Amsterdam en twee antropologie professoren van de Radboud Universiteit.

2.5 Analyse

Tijdens het gehele traject hield ik een dagboek bij voor *jot notes* (notities). In het begin royaal, omdat dan nog van alles opvalt. Analytische reflecties werden direct genoteerd en vulde ik aan met persoonlijke twijfels, onzekerheden, buikpijnen, proces gerelateerde overwinningen en obstakels. Tijdens kennismakingen schreef ik mee in mijn blauwe boekje (echt blauw), om dicht bij de woorden van de ander te blijven. Deze werkte ik later digitaal uit. Soms had ik het idee de kern te pakken, of een mooi inzicht. Bij die aantekeningen zette ik een uitroepteken. De jot notes tellen 104 pagina's met 50.015 woorden. Voor deze notitie herlas ik alles tweemaal (en die met een uitroepteken driemaal) en maakte een clustering van bevindingen. Deze analyseren is een iteratief proces waarbij ik tijdens een participerende observatie al continue heen en weer ging tussen analyse en veldwerk om ervoor te zorgen dat ik zoveel mogelijk relevante data had.

2.6 Persoonlijke reflectie op proces

Hoe het proces verliep? Vol onzekerheden. Het waterschap is een waar kennisinstituut. Ik heb weinig begrip van hydrologie. Teksten, presentaties en vergaderingen kon ik moeilijk volgen vanwege afkortingen, omvangrijke termen als “robuust” en standpunten zoals: ‘We moeten het vanuit het systeem aanpakken’. Het duizelde in bed na en tegelijkertijd stond ik continue aan. Ik was De Antropoloog en voelde me verantwoordelijk om continue die rol te pakken en de verkenning te doen slagen. En omdat antropologie voor de meeste waterschappers nieuw is, moest ik veel preciseren en schoot daarbij soms in de verdediging. Dat ongemak kwam voort uit het gegeven dat De Antropoloog niet bestaat (net zoals De Waterschapper niet bestaat). Dus wanneer is iets mijn eigenschap en wanneer vanuit antropologie ingegeven? Ben ik als Phebe aanvullend of als antropoloog? Die worsteling houdt me tot en met deze notitie bezig.

Bij aanvang gaf Christian aan dat ik hem kon benaderen als ik moeite had met prioriteren. Ik belde in week twee al aan. Dat is een compliment waard: als ware magneet ontving ik veel enthousiasme, vragen en uitnodigingen. Maar het compliment is vooral voor Christian. Het was fijn, ongelooflijk fijn, om me veilig te voelen en mijn onzekerheden met hem te delen. Hij stelde me gerust dat de verkenning een leertraject is en leren nooit falen is. Dankzij Christian kon ik de onzekerheden aangaan zonder in te boeten op de kansen die ik kreeg, zoals het deelnemen aan een livesessie met de directie en het geven van een cursus. Daarvoor ben ik vreselijk dankbaar. Anders had ik nooit geweten hoe het komt dat antropologen en waterschappers fantastische partners zijn.

3. Wat trof ik aan?

Alles dat stroomt botst wel eens. Ik merkte zowel iets op in de positionering van het waterschap in het veld, binnen de organisatie als tussen waterschappers onderling. Deze drie rollen zijn met elkaar vervlochten (want, wie is een organisatie?). Hieronder stip ik ze alle drie aan en benoem de voornaamste bevindingen.

3.1 Een wiebelende organisatie

Wiebelen betekent continue in beweging zijn. Zelfs tijdens staan of zitten gaat het bewegen door en worden spieren getraind richting balans. Het waterschap is continue in beweging. In de transitie van afvoeren naar vasthouden stapt het waterschap meer en meer uit de watergang. Op de vaste ondergrond zijn de water-opgaven onder meer verbonden aan de energietransitie, woningbouwopgave, bossenstrategie en natuur inclusief ondernemen. Met de BOVI 2050 onder de arm en het, door het ministerie omarmde, principe water en bodem sturend zijn de uitdagingen en de uitnodigingen voor het waterschap talrijk, urgent en complex.

Een waterschapper zei: ‘We gaan van een dijkgraaf die lintjes knipt naar betekenis.’ Ik moest daar eerst om gniffelen. Later trof me dat een organisatie die in beweging is, ook wat vraagt van de competenties, taken, imago en werkinhoud van de mensen. Daarbij signaleerde ik onrust. Want, als het waterschap verbonden is aan al die uitdagingen (stikstof/ nieuwbouw/ energie/ bodembeheer...) waar houdt het dan op? Wat is eigenlijk “ons” standpunt daarop? En welk mandaat hebben we dan, oftewel wat legitimeert het dat we er wat van vinden? Dit is waar de beweging wiebelt: onduidelijkheid over de operationalisatie van de BOVI, over de invulling van water en bodem sturend.

Ik vind deze wiebelende staat van zijn heel natuurlijk. Ik kan hier de fundamentele antropologische wijsheid invaren dat cultuur dynamisch is. Er komt nogal wat op het waterschap af. Het wordt van clusterbui naar droogte geslingerd, van Omgevingswet via NPLG naar KRW, en volgens mij is het laaghangende fruit ondertussen wel geplukt. De beweging die wordt ingezet is diepgaand. Het gaat voorbij het aanprijzen van een waterbesparende kraan naar de vraag of er überhaupt een waterleiding wordt aangelegd. In die beweging hoort een beetje groeipijn. En de eerste die dit voelen zijn de waterschappers.

3.2 Met wiebelende mensen

Waterschapper A: Wanneer ik mijn werk goed doe? Haha ik weet het niet.

Phebe: Hoe voelt dat?

Waterschapper A: Ja, ik moet de winkel openhouden. Ik ben een overheid, de belastingbetaler moet een vraag kunnen stellen aan het waterschap. Mensen moeten ergens naartoe kunnen. Dat voelt wel eens alleen. Als niemand het belangrijk vindt, wat ze daarbuiten vragen... Wat zullen we aankomend jaar doen? Ja, de winkel openhouden.

Waterschapper B: Water en bodem sturend? Snap ik niet. Het peil staat voor tien jaar vast.

Het blijkt voor waterschappers lastig om de opgaven te vatten in dagelijkse werkzaamheden. Het is zoeken dat iedereen vanuit de eigen werkzaamheden kan zeggen: ‘Dit betekent water en bodem sturend voor mij’. Neem de energietransitie, gaat een waterschapper dan naar alle overleggen over de aanleg van een zonnepark in Brummen? En hoe wordt dan omgegaan met belangen rond cultuurhistorie, natuurwaarde, agrarisch ondernemen en drinkwaterwinning? Wiens stem is dominant en wie beslist? Een waterschapper verwoorde het treffend: ‘We moeten in gesprek zijn, maar gesprek

is lastig want op veel vragen hebben we geen antwoord'. De complexiteit en onduidelijkheid maakt dat mensen in verschillend tempo aanhaken – of zelfs afhaken. Met risico om intern uiteen te drijven.

Voor de ingezette beweging is gekozen om gebiedsgericht te werken. Om vanuit de maatschappij maatwerk te leveren. Hieraan wordt verschillend invulling gegeven, zowel tussen ambtenaren als tussen bestuurders. Heterogeniteit is krachtig, want zo kan je elkaar aanvullen, maar het is wel noodzakelijk dat een gekozen koers door allen gedragen wordt. Nu voelde het af en toe alsof waterschappers met de BOP onder de arm liepen om hun werkzaamheden te rechtvaardigen. De waterschappers die ik sprak voelen zich enorm betrokken bij de klimaat- en waterproblematieken, het gaat hen aan het “blauwe” hart. Dat lees je ook in het gesprek waarmee ik deze alinea start: deze waterschappers voelen de noodzaak om ervoor mensen zijn, maar zijn zoekende in hoe ze dat kunnen doen.

3.3 Die een eigen taal spreken

[Ik vraag aan Waterschapper C waar hen woont \(onder Zwolle\) en of hen zich meer een Gelderlander voelt of Overijsselaar. Waterschapper C zegt Zuid-Holland, daar zit hen familie.](#)

WVV is geografisch begrensd en trekt binnen die grenzen nieuwe grenzen door bijvoorbeeld stroomgebieden aan te wijzen. Dit is wat gebiedsgericht werken lastig maakt: het waterschap maakt grenzen, maar die corresponderen niet met die van de gemeente, provincie of van hoe mensen het zelf beleven. In de taal zie je het grensdenken terug: systeem versus keten, landelijk versus stedelijk gebied en zachte versus harde kant. Het waterschap wil een inclusieve overheid zijn, maar bezigt kwalificaties als “koploper”. Ik vind grenzen altijd interessant vanwege de spanning die erin zit. In realiteit blijken er vaak geen rigide scheidingen te zijn. Eerder onduidelijke sociale constructen.

Een treffend voorbeeld deelde een waterschapper van Rijnland. Hen zei dat ze “bovenwettelijke maatregel” gebruikten. Het deed agrariërs afschrikken, want ‘we hebben al zoveel regels’. Terwijl het niet ging over administratieve rompslomp, maar over extra bloemetjes planten. Dit toont mooi hoe belangrijk woordkeuze is in de communicatie. Hoe het *framed*. Het is wat dat betreft zinnig om te bepalen wanneer het woord “wateroverlast” gebruikt wordt in relatie tot de BOVI. Omdat het waterschap met alle doelgroepen werkt, is het een belangrijk om in de taal die je kiest het beleid goed te *vertalen*. Taal maakt de realiteit en vormt hoe we de realiteit ervaren. Ik kan het niet zuiverder verwoorden (woordgrap) dan Haraway⁷: *It matters which stories tell stories, which concepts think concepts. Word-making = world-making.*

3.4 En bescheiden en leergierig zijn

Ik vertelde je eerder dat een antropoloog kijkt naar gedrag. Als ik het gedrag van waterschappers mag karakteriseren in twee woorden, dan kies ik voor bescheiden en leergierig. Ik kan dit illustreren met tal van voorbeelden, dus het is jammer dat ik mezelf heb beperkt door je een beknopte notitie te beloven.

De eerste keer dat ik kwam aanrijden in Apeldoorn, reed ik zo het hoofdkantoor voorbij: ik miste een XXL-logo op het dak of aan de gevel. Als ik aanschouf bij vergaderingen met externen van bijvoorbeeld de provincie, vond ik dat de waterschapper vaak een faciliterende houding aannam, omdat, zo legde iemand het me uit, het waterschap ‘reactief, toetsend en faciliterend is’. Binnen de organisatie moest ik mijzelf en mijn onbekende vakgebied tijdens het voorstellen toelichten. Buiten de organisatie moest ik het waterschap en hun werkzaamheden toelichten. Op de Radboud Universiteit, faculteit antropologie, wisten ze niet welke thema’s rond waterbeheer spelen.

⁷ Donna Haraway. 2015. Anthropocene, Capitalocene, Plantationocene, Chthulucene: Making Kin. *Environmental Humanities*, vol. 6, pp. 159-165.

Sommige van mijn vrienden begrepen überhaupt niet wat het waterschap beheert (drinkwater toch?). Het lijkt wel alsof we, het waterschap en antropologie, in hetzelfde schuitje zitten: diep doordrongen van onze relevantie, maar (vanuit bescheidenheid?) niet zo zichtbaar.

Iets leren kennen gaat het beste vanuit een nieuwsgierige en open houding. En dat was absoluut wat WVV kenmerkt. De organisatie geeft veel vrijheid om te leren en te ontwikkelen. Veel waterschappers gaven aan vaak van functie te verwisselen, bij te mogen scholen en kregen vrijheid om te experimenteren in het aangaan van nieuwe verbindingen, bijvoorbeeld met studenten of Vitens.

Diezelfde eerste dag was ik blij verrast om moodboards van een gebiedsatelier 2100 te zien op kantoor. Op de borden waren drie toekomstscenario's uitgewerkt. Ik begreep niet veel van de visualisatie of legenda, maar las wel in de conclusie dat het waterschap vastzit in een technische loop en er als tegenwicht sociaal antropologische kennis vereist is. Ik kreeg te horen dat het goed is dat ik er ben. Ook al was de reden daarvoor soms onterecht. Zo werd weleens gedacht dat ik gedrag van bewoners kan veranderen. Dat kan ik niet waarmaken. Maar het is fantastisch om nieuwsgierigheid naar het sociale domein te zien en te voelen. Extra bijzonder was het om een open en belangstellende houding te ontvangen tijdens de cursus die ik gaf en als gast van een livesessie⁸ met de directie. In die laatste stond de toekomst van een datagedreven organisatie centraal, vol kunstmatige intelligentiekansen, ook wel AI. Juist toen mocht ik, als tegenhanger van die kwantitatieve data?, de kracht van kwalitatieve data tonen.

Kortom: ik ontmoette een organisatie in beweging, transitie zo je wil. Een bescheiden organisatie. Ik trof moedige onzekere medewerkers aan. Maakte kennis met grote uitdagingen. Tal van hen sociaal: *citizen science*, actief burgerschap, uitdaagrecht, participatieverplichting, Omgevingswet. Ons water moet naar de dokter en tegelijkertijd krijgen inwoners meer macht. Wie wiebelt heeft het risico om te vallen. Maar wie wiebelt heeft ook de kans om ondersteund te worden, misschien wel vanuit onverwachte hoek. Vanuit een ander kennissysteem en expertise. Daar liggen kansen die ik in het volgende hoofdstuk graag aan je voorleg.

⁸ De livesessie van 3 november 2022 is terug te bekijken via SharePoint: <https://wsvalleiveluwe.sharepoint.com/sites/Directie/SitePages/Livesessie-directie-terugkijken--De-opname-is-w%C3%A9l-gelukt!.aspx>

Klopt mijn beeld van de werkelijkheid wel,
want daar moet ik een beslissing over nemen

4. Wat kan antropologie toevoegen?

Msc student International Land and Water Management: ‘Hoi Phebe, ik wil je graag laten weten dat ik zo nu en dan stilsta bij mijn behoorlijk technische benadering van problemen. Daarnaast vond ik ons gesprek in het algemeen interessant. Ik was in eerste instantie sceptisch (...) maar merkte gedurende het gesprek dat het helpend kan zijn om een andere invalshoek te kiezen. Ik heb er zeker wat van meegenomen!’

Waterschapper D: ‘[De cursus gaf met het inzicht] dat we als waterschappers uitgaan van een definitie over water, en dat de beleving van zoveel mensen voor wie we ons werk doen zoveel diverser is.’

Waterschapper E: ‘[Een antropoloog kan WVV verrijken door te] zorgen dat sentimenten en culturen van gemeenschappen meegenomen worden in planvorming en implementatie zodat de ingrepen ook van binnenuit zijn.’

Provincie Brabant initieerde een regentonnen-actie. Om op huishoudenniveau te werken aan zowel het vasthouden van water als waterbewustzijn, was het campagnebudget verzameld om inwoners gratis regentonnen aan te bieden. In mum van tijd waren alle regentonnen uitgedeeld. Project geslaagd, toch? Helaas. Een paar maanden daarop stond Marktplaats vol met deze regentonnen. Het aanbod sloot blijkbaar niet aan op de behoeften. Ik durf te stellen dat de aansluiting beter was als ze een antropoloog in huis hadden. Die was in verschillende straten gaan aanbellen, bij een doorzonwoning, een vrijstaand huis en een flatgebouw, in de stad en langs een N-weg om te vragen: zou u interesse hebben in een regenton, wat zijn daarbij uw wensen en wat heeft u nodig? Hierop kunnen maatschappelijke behoeften worden aangesloten bij beleid, bijvoorbeeld doordat men wil mogen kiezen tussen twee maten, drie kleuren en ondersteuning wenst bij de installatie.

Met dit voorbeeld wil ik laten zien hoe een antropoloog werkt (empirisch, vanuit “het maaiveld”) en wat het toevoegt (inzicht in beleefwereld en daarmee aansluiting tussen wensen vanuit de gever, hier de overheid, en de ontvanger, hier de bewoner). Het aanbellen bij diverse huizen is hoe een antropologisch onderzoek eruit kan zien. De duur kan een dag zijn, maar ook een jaar. Het onderzoek kan buitenshuis plaatsvinden, maar ook intern, tussen collega’s of afdelingen. Zowel fysiek als digitaal. Zo gaf ik tijdens de cursus het voorbeeld van een digitale antropologische analyse van de Loenense waterval, dankzij de 858 reviews die op Google zijn achtergelaten.

Antropologie is een combinatie van bepaalde vaardigheden (zoals het kunnen afstemmen met degene tegenover je), methoden (kwalitatief, etnografisch), analyseren (wat wordt er nu echt gezegd en wat zit daarachter, context) en verbinden (zoeken naar een gedeelde onderstroom). Ja, dat is breed. En het vindt plaats op verschillende niveaus, waarom het lastig is om te beweren: bij afdeling X met opgave Z moet WVV absoluut een antropoloog neerzetten. Ik wil wel een aanzet doen, maar zal allereerst in algemene zinnen delen hoe antropologie WVV kan verrijken vanuit aanpak naar effect. Ik realiseer me dat dit voor velen nog ongrijpbaar zal zijn. Daarom geef ik daarna wat voorbeelden van antropologische aanpakken met WVV-toepassingen. Ik doe een HR-voorstel en beantwoord tot slot wat uitdagende vragen.

4.1 Van hydrologisch naar *hydrosocial*

Het waterschap wil toewerken naar een waardevolle leefomgeving. Dit wil WVV, aldus de BOVI 2050, bereiken vanuit samenwerkingen op gelijkwaardige wijze en grensontkennend onder het motto:

partnerschap als watermerk. Gebiedsgericht werken is ingezet om bij gebiedsprocessen mensen als vertrekpunt te nemen.

Dat vraagt om kennis van wat die leefomgeving op dit moment is en waaruit deze bestaat. Om antwoorden op vragen als: wat is een waardevolle leefomgeving? En -arm? En voor wie? Wat is de geléefde ervaring? Van deze vragen gaat een antropoloog watertanden. Ze sluiten aan op hun interessegebied en vaardigheden. In de aanpak gaat een antropoloog meerstemmig te werk door zelf en direct bij de bron wensen op te halen. In plaats van surfen door een databestand of grootschalige enquêtes te verspreiden wil een antropoloog horen en begrijpen wat de ander bedoelt en hoe hen navigeert door de leefomgeving. Door te observeren, mee te doen en vragen te stellen kan een gebied in kaart gebracht worden vanuit de beleefwereld, dus voorbij (maar niettemin aanvullend op) technische modellen en statistieken. Water is niet neutraal, we verbinden er betekenis aan. Linton en Budds⁹ leerden me watervragen te benaderen vanuit een hydrosociale lens om zo ruimte te maken om relaties te onderscheiden tussen gemeenschappen en (verschillende) smaakjes water. Als antropologische onderzoeksvraag kan je voor ogen houden: hoe ervaart X (melkveehouder/ teamleider) Y (de Voorsterbeek/ principe water en bodem sturend)?

Welk effect zo'n aanpak heeft? Een grensontkennende samenwerking op gelijkwaardige wijze bereiken. Door het niet *voor* maar *met* te doen. WVV moet het met de ander doen en daarmee moet je de doelen en belangen van de ander een plekje geven. Wat mij betreft vraagt dat om verbindingen te leggen. Als je elkaars perspectief niet begrijpt, dan gaat de samenwerking ook alle kanten op. Om te komen tot gedeelde opgaven en draagkracht zal een antropoloog zoeken naar de *common ground*. Een antropoloog kan WVV inzage geven in hoe mensen zich verhouden tot water en beheer en adviseren op de rol die ze zelf moeten pakken per opgave (bijvoorbeeld faciliteren in kennis of in middelen, uitbesteden of even op de handen zitten). Door op te halen bij mensen zelf ontstaat er een uitwisseling van kennissystemen. Dat biedt kansen om te leren van elkaar. Tegelijkertijd is het proces net zo waardevol, want dat is de plek waar mensen worden gehoord. En wie weet kan het WVV bepaalde taken neerleggen bij een gemeenschap?

Ter concretisering tref je hieronder per methoden een voorbeeld van data die een antropoloog boven water kan krijgen.

Aanpak (methoden)	Voorbeeld toepassing
Participerende observatie meedoen met de dagelijkse activiteit(en) in de natuurlijke "eigen" omgeving van de onderzochten.	Inzage in het hoe en waarom water door een papierfabriek stroomt, in- en uitgaand inclusief hoe het wordt beleefd door medewerkers en omwonenden.
Interview van bevragen over een bepaalde opvatting of gedraging met een omvangrijke voorbereiding tot klessebessen tijdens de lunch.	Denk aan het regentonnen voorbeeld hiervoor. Maar intern is net zo relevant. Taal centraal: hebben we het over dezelfde dingen? Zo heeft de WUR een antropoloog in dienst die onderzoekt wat de teamleiders verstaan onder "water transitie". Andere kans is een impactstudie: beleid toetsen en effecten onderzoeken.

⁹ Jamie Linton and Jessica Budds. 2014. The hydrosocial cycle: Defining and mobilizing a relational dialectical approach to water. *Geoforum*, 57, pp. 170-180.

<p>Oral/ live (hi)story</p> <p>ophalen van (historisch) relevante informatie uit persoonlijke herinneringen en perspectieven.</p>	<p>Hoe werd vroeger en hoe wordt nu omgegaan met grondwater onder akkerhouders aan de Voorsterbeek?</p> <p>Impact van eerdere besluiten onderzoeken – ik denk bijvoorbeeld aan de regeling Watersparen.</p>
<p>Netwerkanalyse</p> <p>gegevens verzamelen over zowel actoren, belangen, knooppunten en het verkeer dat erdoor heen stroomt. Of vastloopt.</p>	<p>Bijvoorbeeld de relatie tussen Gebiedscoördinatoren en inwoners. Of tussen een religieuze gemeenschap en het waterschap.</p>
<p>Discoursanalyse</p> <p>geschreven of gesproken taal onderzoeken in relatie tot een sociale context, denk aan <i>framing</i>. Om grip te krijgen op normen, waarden en aannames.</p>	<p>Bijvoorbeeld “wateroverlast” op socialmedia-posts en in beleid tussen verschillende (waterschaps)partijen (waterschappen/ Rijkswaterstaat/ Natuurmonumenten/ provincie).</p>
<p>Multispecies ethnography</p> <p>een niet-mens (zoals water of een bever) in het middelpunt zetten en van daaruit menselijke verwickelingen bestuderen.</p>	<p>Onderzoeken hoe je water een stem kan geven.¹⁰</p>
<p>Sensory ethnography</p> <p>interacties tussen zintuigen en de omgeving centraal zetten.</p>	<p>Hoe wordt het Apeldoorns kanaal zintuigelijk beleefd?</p> <p>Welke rol spelen zintuigen in onze omgang met grondwater?</p>
<p>Intersectionele analyse</p> <p>inzichtelijk maken hoe verschillende dimensies van iemands sociale positie (zoals gender, geslacht, klasse en etniciteit) bepalen hoe mensen zich ten opzichte van elkaar gedragen.</p>	<p>Hoe werken sociale posities door in de internationale samenwerking Kingfisher in Zuid-Afrika?</p>
<p>Participatory Appraisal</p> <p>actie van onderaf aanmoedigen door mensen als deskundigen te waarderen en te faciliteren.</p>	<p>Hoe kunnen kalverhouderijen in de GEUS-regio in gezamenlijkheid toewerken naar een aanbod in de recreatiesector?</p> <p>Een gebiedsbeeld maken met mensen.</p>
<p>Mixed methods</p> <p>Diverse methoden combineren.</p>	<p>WVV werkt aan het in kaart brengen van de grondwateronttrekkingen. Een antropoloog kan deze kwantitatieve data aanvullen door inzicht te krijgen in de motivatie van mensen om op die plekken te onttrekken, voor welke gebruiken, welke aanvullende waterbronnen worden ingezet en wat men weerhoudt om het op een andere manier in te richten.</p>

¹⁰ Dit heb ik met Blauwdeltalentenfonds studenten mogen verkennen. Binnen een half uur kwamen ze met mooie inzichten. En de waardevolle reflectie waarmee ik deze alinea opende. Zie ook: <https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-podium/blogs/hoe-geef-je-water-een-stem>

In de laatste cursusbijeenkomst behandelde ik, met ondersteuning van drie mede-anthropologen, vraagstukken die waterschappers zelf inbrachten. Het ging om vraagstukken uit hun eigen dagelijkse werk waarop ze antropologische ondersteuning zouden wensen. Hun vraagstukken deel ik hieronder omdat het mooi inzage geeft op sociale thema's die WVV-waterschappers zelf aandragen:

- Hoe zou een antropoloog een groep belanghebbenden, die vanuit historie, niets van ons - als waterschap/overheid algemeen - moeten hebben, betrekken bij intensieve samenwerking?
- De acceptatie van grijswater hergebruik (bijvoorbeeld voor het wassen van kleding).
- Hoe mensen te stimuleren waterbesparende maatregelen te nemen/ bewustwording te creëren rondom duurzaam omgaan met water?
- Hoe zou een antropoloog mens-beverrelaties benaderen?
deelvragen:
 - Hoe breng je de relaties in kaart?
 - Hoe zorg je voor een representatieve groep mensen?
 - Hoe onderscheid je iemands persoonlijke voorkeur van de partij die h/zij representeert?
 - Hoe zorg je ervoor dat bevers zelf, die geen stem hebben, toch een stem krijgen?
 - Hoe verhoudt een antropoloog zich binnen een onderzoek tot de verschillende kwesties, moet dat neutraal zijn?
- Hoe geeft een antropoloog divergerende belangen (zoals water voor een molen versus water voor de beekprik) een plek in één beleid?
- Hoe betrek je toekomstige generatie bij beleid dat we vandaag maken?

4.2 Plekgeven in de organisatie

Het WVV haalt volop kwantitatieve data op (kuub, debiet, cyromazine, zuurgraad...). Meten is weten toch? Vaak niet: meestal rolt uit die data tal van gebiedsspecifieke vragen. Wat mij betreft is dat het moment om een antropoloog kwalitatieve data op te laten halen (zie mixed methods-voorbeeld uit de tabel hiervoor). Ik kan me vijf verschillende constructies van samenwerking voorstellen, variërend van een vrije inhuur tot een geborgde functie. Hierbij hoeft het ene het ander niet uit te sluiten.

In samenwerking met studenten

Master studenten onderzoek laten uitvoeren. In samenwerking met Radboud Universiteit heeft WVV nu een eerste pilot uitgezet, de casus Verloren Beek: hoe kan het watersysteem toekomstbestendig worden ingericht met oog voor de diverse belangen? Hiervoor is antropologie masterstudent Marit Jansen gekoppeld aan de kwartiermakers. In 2023 uitbouwen?

Vrije inhuur

Het WVV huurt voor gerichte, afgebakende vragen een freelancer antropoloog in op opdrachtbasis.

Teamondersteuning

Een antropoloog kan een team ondersteunen in lopende werkzaamheden. Denk bijvoorbeeld aan het opstellen van een goede vragen set, een bewonersbijeenkomst ontwerpen en faciliteren. Als sparringpartner kan de antropoloog adviseren wat de vraag nodig heeft (deductieve of inductieve aanpak), maar ook h_oe bereik je die mensen dan. Het zou mooi zijn als de antropoloog het team skills en vaardigheden kan aanleren die men zelf kan toepassen.

In een bestaande functie

Hiermee bedoel ik dat het WVV een antropoloog kan aannemen voor een bestaande functie waarbij de

gevraagde competenties aansluiten. Ik denk bijvoorbeeld aan de functie kwartiermaker, waarbij het verkennen van externe vraagstukken en perspectieven centraal staat.

In eigen functie

Hiermee bedoel ik een antropoloog aannemen met als functie Antropoloog (of zoals Hoogheemraadschap van Delfland – daar is een sociale wetenschapper in dienst als Beleidsmedewerker Gedrag en een als Gedragswetenschapper). In eigen functie kan de persoon gedragsinzichten inzetten om op een andere manier naar vraagstukken te kijken, onderzoeken te initiëren, coördineren en analyseren. Ik denk aan een onafhankelijke rol, zodat de persoon multi-inzetbaar is. Bijvoorbeeld om ook exitgesprekken te voeren. Vanuit een eigen functie wordt de kennis in huis geborgd.

Dit vraagt wat mij betreft om een grotere investering dan één antropoloog aannemen. Wil WVV daadwerkelijk investeren in het sociale domein, zowel extern (data ophalen) als intern (data ophalen en mensen ondersteunen), dan vraagt dat om een investering om onderzoeken op te zetten en multidisciplinair te benaderen, in samenwerking met bijvoorbeeld een psycholoog, socioloog en ontwerper. Het is kwetsbaar om één persoon in de functie te zetten omdat die dan als enige overal van is, er minder draagkracht en mandaat is en de kennisborging zwak. Tegelijkertijd is het niet mijn argument dat WVV tien antropologen aan moet nemen. Wel dat waterschappers ook zélf antropologische skills en vaardigheden aangeleerd kunnen krijgen.

4.3 Uitdagende vragen

Moet WVV dan stoppen met die hydrologische modellen?

Nee. Daar ligt de kracht van WVV! Wel is er een grote kans om het aan te vullen met andere data. Denk aan grondwateronttrekkingen. Deze kan WVV prachtig in kaart brengen. Maar wat dan? Dit wil je aanvullen met kwalitatieve data om inzicht te krijgen in de motivatie voor de aanleg, inzicht in het gebruik, welke aanvullende waterbronnen worden ingezet en wat men weerhoudt om het op een andere manier in te richten.

Kunnen we met antropologen het gedrag van mensen veranderen?

Nee. Als ik dat kon waarmaken, dan zouden nul van mijn vrienden nog roken. Wel kan een antropoloog gedragsinzicht geven, in attitudes, invloedssferen, waarden, normen en culturele overtuigingen. Gedragsverandering noem je in de psychologie ook wel *nudging*. Bij Hoogheemraadschap van Delfland is een team van gedragswetenschappers aangesteld, met daarin ook een psycholoog, die nudging toepast in watervraagstukken rond bijvoorbeeld waterbewustzijn.

Kost zo'n empirische aanpak niet veel tijd?

Ja. Wel kan je direct beginnen met resultaat. In tegenstelling tot een meetinstrument in de watergang hangen waarvoor je een jaar moet wachten, kan je de thermometer direct in de samenleving stoppen. Met mooie neveneffecten: een relatie opbouwen, vertrouwen wekken, kennis uitwisselen. Meer meningen werkt vertragend? Investeren in bruggen bouwen voorkomt polarisatie waarmee je nog verder van huis bent.

Het waterschap zit toch al in de samenleving met Omgevingsmanagers en Kwartiermakers?

Ja. Toch merk ik in de beleidsstukken weinig oog voor de sociale component. In de BOVI 2050 las ik dat “partnerschap als watermerk” een pijler is, maar de operationalisatie daarvan ontbreekt. In de NPLG-startnotie staan geen woorden als mens, beleving, cultuur of sociaal. Ook de uitwerking van het principe water en bodem sturend is eendimensionaal, namelijk vanuit de hydromorfologische

ondergrond. Daarmee wordt onrecht gedaan aan sociaalecologische relaties, maatschappelijke en immateriële dilemma's. Het is belangrijk om te bedenken dat de uitvoeringskracht van water en bodem sturend in de regionale dimensie zit: de regionale denk- en draagkracht van mensen. Zij hebben een relatie met het gebied vanuit het verleden dan wel heden. Cultuurhistorische waarden en materiële waarden bepalen hoe zij hun omgeving in gebruik nemen.

Is het omarmen van sociale wetenschappers door WVV nieuw?

Nee. En ja. Nou, laten we zeggen dat het een groeiende niche is. Ik merk een toenemende mate van interesse op. Zo is er een groeiend Netwerk Gedrag en Waterbeheer met mensen die in de watersector werkzaam zijn. Start 2022 mocht ik niet op gesprek bij Royal HaskoningDHV en nu willen ze wel kennismaken. Maar ik ken bijvoorbeeld ook iemand die voor de NPLG-uitvoering bij het ministerie tiental mensen mocht aannemen en hen vertelde te investeren in antropologen en andere sociale wetenschappers. Er lopen ook al toffe acties bij collega waterschappen. De Dommel werkt met ontwerpers en gedragswetenschappers aan een lichtbron in het water die rood wordt als iemand eenden brood voert. Een ander leuk voorbeeld is de regenton actie van waterschap Drents Overijsselse Delta en Go Ahead Eagles¹¹.

Hoe kijk jij naar een duurzaam watersysteem? Ik zie mijn visie als nogal normatief, maar ik geloof er wel in. Heb jij wel eens dat je je eigen visie normatief vindt? Hoe ga jij daar mee om?

(Deze vraag is me tijdens de cursus gesteld)

Ja ik ben ook normatief (aangevend wat normaal en gewenst is). Ik heb een norm. Maar, ik stel hem niet vast, wel bij. Ik wil visies ophalen en van daaruit mijn visie verrijken. Ik tracht dus ergens open in te gaan. En ik denk dat antropologie dat mij ook heeft geleerd. Dat ik niet tegen een melkveehouder zeg: 'Hoezo spreek je van "mijn water"? Het is niet "jouw water".' Als hen het zo beleeft, dan is het waar voor hen. Ook: het is niet aan mij om de norm vast te stellen. Dat doen bestuurders. Het is wel aan mij om te zorgen dat iedereen gehoord wordt, dat het begrepen wordt en daarmee verbonden wordt aan de beleefwereld van de mensen voor wie de norm consequenties heeft.

Heb jij nog ongevraagd advies voor ons?

Maak van de Veluwe een focusgebied. WVV heeft het gebied opgedeeld in focus- en stroomgebieden. Ik heb me erover verbaasd dat er geen accounthouder/ aanspreekpunt is geïnstalleerd voor sec de Veluwe. Mensen die aan de Esvelderbeek wonen hebben niet zoveel met de Tondensebeek – en andersom. Maar zij hebben wel iets met de Veluwe. Daar willen ze bosbaden, wolven spotten, overheen rijden. Of juist niet. De Veluwe verbindt en verdeelt tal van verschillende ecologische, economische en recreatieve belangen en hun behartigers. Waarom deze plek qua water en bodem relevant is, hoef ik jou niet te vertellen (regenopvang, grondwater, sprengbeken, "blauwe motor", verlopen), maar hij is ook vanuit sociale verwickelingen van belang. De Veluwe, waar niemand woont, is juist de plek waar wij elkaar ontmoeten. Ik zou het een prachtig statement vinden als waterschap Vallei en *Veluwe* (!) daar een hydroloog en sociale specialist als duo-coördinator aanstelt voor de sociaalecologische opgaven.

¹¹ Zie: <https://www.wdodelta.nl/unieke-regenton-voor-fans-go-ahead-eagles>

The landscape is part of us, just as we are part of the landscape¹²

¹² Tim Ingold. 1993. The temporality of the landscape. *World archaeology* 25(2)

5. Conclusie

Ik schreef dat ik 490 uur kreeg voor deze verkenning. Dat is een objectief gegeven. Maar is 490 uur veel of weinig? Dat is subjectief. Daarop zal jij anders antwoorden dan ik. In subjectieve data zijn antropologen bekwaam. Antropologen werken als sociale wetenschappers vanuit de beleefde wereld. Dat is relevant voor WVV, want de watertransitie waarvoor ze staan vindt plaats midden in de maatschappij, met gebiedsgericht werken en een participatieplicht. Hiertoe is sociaal antropologische kennis vereist, aanvullend op de royale technische kennis. Het landschap vormt ons als mens en wij als mens vormen het landschap. Deze continue dans succesvol verrichten, vraagt om uitwisseling. Waterschappers weten veel over het gedrag van water. Sociale wetenschappers (antropologen, sociologen en psychologen) over het gedrag van mensen.

In deze notitie deel ik mijn ervaringen, opgedaan tijdens een verkenning bij team Leefomgeving en in het bijzonder bij kwartiermaker Rob. Ik mocht te werk gaan zoals het een antropoloog betaamt: door een totale onderdompeling. Ik trof een wiebelende organisatie aan, met wiebelende mensen, die een eigen taal spreken en bescheiden en leergierig zijn. Een antropoloog kan WVV verrijken door systematisch water in de samenleving te plaatsen en de samenleving in het water. Dit kan vanuit een ondersteunende rol, waarbij een antropoloog in opdracht van een team veldwerk verricht, tot een dragende rol, waarbij een antropoloog in een multidisciplinair team van zowel sociale- als natuurwetenschappers, de drager is van een heel gebied zoals de Veluwe.

Ik sluit me aan bij Krause en Strang¹³ die suggereren dat door het bestuderen van de hydrosociale relatie tussen mensen en water een dieper begrip en aanzienlijk beter beleid kan worden bereikt. En daarmee een betere mens-water relatie. Deze verkenning heeft in ieder geval geleid tot een prachtige nieuwe relatie waarbij een antropoloog en waterschap Vallei en Veluwe elkaar vonden.

¹³ Franz Krause and Veronica Strang. 2016. Thinking Relationships Through Water, Society & Natural Resources. In *Society & Natural Resources: An International Journal*, 29:6, pp. 633-638.

Phebe Kloos
pkloos@vallei-veluwe.nl